

Мазютинець Марина Юрїївна, бакалавр спеціальності
«Дошкільна освіта», Мукачівський державний університет
Науковий керівник – канд. пед. наук, доцент Атрощенко Т.О.

РОЗВИТОК ОБРАЗНОГО МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Основа формування мовної особистості в дошкільному віці полягає в забезпеченні вільного самовираження дитини через здатність спілкуватися рідною мовою, в ініціативності дітей дошкільного віку, яку Базовий компонент освіти визначає як одну з найважливіших базисних характеристик особистості. Ініціативність є своєрідним показником творчого потенціалу дитини, що виявляється, зокрема в художньо-мовленнєвій діяльності, яка є засобом розвитку виразності й образності мовлення.

Проблема розвитку образного мовлення дітей дошкільного віку була предметом дослідження багатьох учених (А.Арушанова, А.Богш, Н.Гавриш, Р.Гасанова, А.Зрожевська, Т.Котик, І.Попова, Ю.Руденко, О.Ушакова, Л.Шадрина та ін.).

Аналіз лінгводидактичних джерел засвідчив наявність терміна «образне мовлення», що розглядається, як: «специфічний, складний процес суб'єктивного відображення фактів, явищ, предметів (їх ознак) навколишньої дійсності у вигляді конкретно-чуттєвих уявлень, асоціативно пов'язаних один з одним реальних чи створених уявою в свідомості мовця» (Л.Кулибчук); «процес усвідомлення, розуміння, вживання у процесі мовленнєвої діяльності слів і словосполучень у переносному значенні» (Ю.Руденко) [1].

На думку І.Попової, образне мовлення – це якість виразного мовлення, що характеризується здатністю викликати в уяві наочно-чуттєві уявлення з допомогою спеціальних мовних засобів, в основі яких лежить асоціативність (передавання ознак одного предмета через ознаки іншого) [3].

Поетичне слово – це слово з живою і яскравою внутрішньою формою, основою словесного образу. Образ, що сприймається людиною через слово, є образом словесним.

Словесний образ – це образ предмета, явища, істоти, створеного засобами експресивних мовних одиниць, наділених здатністю викликати яскраві наочно-чуттєві уявлення.

Образність мовлення художніх творів породжує поетичне мовлення. У літературознавстві дається таке визначення поетичного мовлення: «мовлення художньої літератури, позначене підвищеною емоційністю та образністю, насичене тропами, стилістичними фігурами, перейняте шляхетною фонікою» (Р.Гром'як, Ю.Ковалів). Під поетичним мовленням ми розуміємо образне, емоційне мовлення творів художньої літератури, насичене мовними, мовнопоетичними і мовностилістичними одиницями і конструкціями, з допомогою яких створюються образи людей, процесів, явищ і предметів, створюються події, тобто передається зміст твору [3, с.64].

Дошкільний вік є важливим періодом для розвитку мовлення дитини. У ході свого розвитку мова дітей тісно пов'язана з характером їхньої діяльності та спілкування. Розвиток мови йде в декількох напрямках: вдосконалюється її практичне використання в спілкуванні з іншими людьми, разом з тим мова стає основою перебудови психічних процесів, зняттям мислення.

У дітей старшого дошкільного віку мова досягає високого рівня, накопичується значний запас слів, зростає питома вага простих поширених і складних речень; у дітей виробляються критичне ставлення до граматичним помилок, вміння контролювати свою мову, прагнення урізноманітнювати свої висловлювання.

Найважливішою особливістю словесної творчості дитини дошкільного віку є взаємодія її із сприйняттям творів художньої літератури, які є невичерпним джерелом збагачення мовлення образними засобами. Взаємозв'язок цих процесів (сприйняття і

творчості) дослідники, перш за все, вбачають у тому, що обидва види діяльності вимагають спеціального цілеспрямованого розвитку, тільки тоді вони будуть впливати на образне сприйняття художнього тексту і перенесення засвоєних знань у свої твори.

Найважливішими джерелами розвитку виразності дитячого мовлення є твори художньої літератури та усної народної творчості, в тому числі і малі фольклорні форми.

У старшій групі у дітей продовжують розвивати інтерес та любов до художньої літератури. Значно ускладнюються завдання, які педагог повинен вирішувати, знайомлячи дитину шостого року життя з творами різних жанрів. У дітей виховують здатність помічати деякі виражальні засоби. Вчать визначати і мотивувати своє ставлення до героїв твору. Формують моральні оцінки вчинків героїв. Дошкільнят вчать також виразно читати вірші, а при переказі літературного тексту дотримуватися смислових пауз, інтонації, що відповідають характеру твору, переживанням героїв.

Важливе значення у розвитку образного мовлення відіграють казки. Через особливу організацію, інтонаційне забарвлення, використання специфічних мовних засобів виразності (порівнянь, епітетів, метафор) казки передають ставлення народу до того чи іншого предмету чи явища. Образотворчі засоби мови у них влучні, емоційні, вони пожвавлюють мову, розвивають мислення, активізують словник дітей.

Дітей старшого дошкільного віку продовжують ознайомлювати з новими чарівними та соціально-побутовими казками. Вчать сприймати виразні засоби казки: фантастичні перетворення, чарівні речі, іносказання, афористичність мови, пісеньки, зачини, кінцівки; розуміти, що казка – це вигадка, фантастика, олюднення тварин, явищ природи. Діти вже мають знати напам'ять кілька зачинів, кінцівок «докучливих» казок; самостійно розповідати у вільний час зміст знайомих казок, переказувати їх; висловлювати своє ставлення до героїв, оцінювати їхні вчинки; впізнавати назву казки за описом героїв, ілюстраціями та уривками з тексту казки.

Старші дошкільники мають вміти самостійно розігрувати сюжети знайомих казок в іграх-драматизаціях та театралізованих іграх (добирати атрибути, розподіляти ролі тощо).

Дітей залучають до участі в драматичних гуртках, показу різних театралізованих вистав за змістом казок, виготовлення костюмів, атрибутів, декорацій.

Перш ніж прочитати чи розповісти дітям казку, потрібно добре підготуватися: кілька разів уголос її прочитати, дотримуючись засобів інтонаційної виразності. Робота над мистецтвом художнього читання, за словами Е.Фльориної, має стати професійним обов'язком кожного вихователя. Народ склав казку, письменник її записав, а донести її зміст до свідомості дитини – обов'язок вихователя.

Розвиток образного мовлення дітей буде ефективним лише в процесі сприймання ними художнього слова та самостійного складання зв'язних висловлювань. Мовлення дошкільнят стає образним, щирим та живим, якщо у них виховується інтерес до мовного багатства, розвивається вміння вживати в своєму мовленні різноманітні виразні засоби.

Література

1. Богуш А. М., Руденко Ю. А. Збагачення словника дошкільників експресивною лексикою народних казок / А. М. Богуш, Ю. А. Руденко. – Одеса : Поліграф, 2005. – 254 с.
2. Кулибчук Л.М. Розвиток образного мовлення учнів 5-7 класів: Дис. канд. пед. наук. – Одеса, 1999. – 260 с.
3. Попова І.І. Підготовка педагога до роботи з розвитку образного мовлення дітей дошкільного віку / І.І.Попова // Наука і освіта. Науково-практичний журнал Південного Наукового Центру АПН України. - № 7-8. - 2005. - С.63 – 65.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>